

SPINOZA KRING SOEST

Korte Verhandeling over God, de Mens en deszelves Welstand

door professor Kees Schuyt

20 november 2014

In 1862 werd een Nederlandse vertaling van dit geschrift gevonden. Het wordt als de voorloper van De Ethica beschouwd, omdat deze drie elementen daarin terugkomen. Het eerste boek van de Ethica gaat over God, het tweede boek over de Mens en het derde tot en met het vijfde boek gaat over Welzijn.

Hoe vertaal je welstand? Spinoza bedoelde daar geen materiële welstand oftewel rijkdom mee, maar psychologisch welzijn. Welstand → heil → welzijn → het Latijnse woord Salus. Dat vinden we o.a. terug in Salvation Army oftewel Leger des Heils.

De Korte Verhandeling wordt ook wel de Hollandse Ethica genoemd. Spinoza schreef hem in 1652 in het Latijn toen hij 20 jaar was en hij is na zijn dood door zijn vrienden in het Nederlands vertaald en uitgegeven. Twee eeuwen later werd deze Nederlandse vertaling weer door van Vloten in het Latijn terug vertaald.

Het voordeel van de KV t.o.v. de Ethica is dat je hiermee achter de geometrische methode kan kijken en het een betere uitleg geeft dan de Ethica. Het enige verschil met de Ethica is hoofdstuk 23, waar het over de onsterfelijke ziel gaat.

In zijn brief aan Oldenburg schreef Spinoza dat hij met boek over de ethica bezig was, maar doelde daarmee op de KV. Als je beide boeken naast elkaar legt valt het op dat het eerste deel van de KV uit 10 hoofdstukken bestaan, die het begin van de Ethica beslaan en het tweede deel de rest van de Ethica omvat.

De KV is in verschillende geschriften uitgegeven.

Tussen 1851 en 1862 werd hij samengesteld n.a.v. twee Nederlandse manuscripten, die zich in de bibliotheek in Den Haag bevinden.

In 1870 kwam er een Duitse vertaling door van de Linden en in 1899 de eerste goede Nederlandse vertaling door Willem Meijer.

SPINOZA KRING SOEST

Gaan we weer even terug naar dat begrip Welstand dan kunnen we dat het best omschrijven als Well Being → voldoening.

Schuyt illustreert dat met de metafoor van de reis. Na allerlei ontberingen kijk je daar met voldoening op terug.

Het thema is volgens Schuyt de relatie tussen liefde en kennis.

Er zijn volgens Spinoza drie soorten liefde:

1. Lage hartstochten of begeerten
2. Goede hartstochten door de rede
3. Oprechte liefde door ware heldere kennis

Kennis kan niet zonder liefde. Als voorbeeld geeft Schuyt de kennis van een onderzoeker. De kennis van de onderzoeker over het onderwerp of object, dat hij onderzoekt, komt voort uit de liefde en gedrevenheid van de onderzoeker voor dit onderwerp c.q. object.

Spinoza heeft het in de KV over vier soorten kennis:

1. Kennis door horen zeggen
2. Kennis door het vormen van een mening → opinio
3. Kennis door overtuiging → ratio
4. Kennis door helder inzicht → intuïtio

In hoofdstuk 19 tot 24 van de Ethica heeft Spinoza het over de liefde van en tot God.

God is een volmaakte substantie en kan daarom niet haten of liefhebben. Degenen die dat denken, dichten God menselijke eigenschappen toe. God is het alles overkoepelende.

Schuyt illustreert dat met een imker en bijen.

Bijen zijn alleen met hun wintervoorraad bezig. Dat is hun enige doel en zij letten helemaal niet op de honing. Die wintervoorraad is echter een klein deel van het geheel dat de imker ziet. Die ziet wat de bijen doen, de honing die ze maken en wat daarmee gedaan kan worden.

In dit voorbeeld zijn de bijen de mensen, die maar met een klein deel van het geheel bezig zijn en de imker God, die met het totaal plaatje bezig is.

Als ander voorbeeld vergelijkt Schuyt de mens met bloedlichaampjes. Deze cellen zijn alleen bezig met zuurstof vervoeren (de rode) of ongerechtigheden op te ruimen (de witte). Ze

SPINOZA KRING SOEST

hebben geen doel om ergens uit te komen of besef dat ze maar een klein onderdeel van een totaal lichaam zijn.

In het tweede deel van de lezing stelt Schuyt ons een paar vragen.

1. Was Spinoza nu een rationalist of een sociaal mens?
Volgens Klever streefde hij naar eigenbelang, maar dat is niet juist, want in boek 4 en 5 van de Ethica zegt Spinoza dat men de medemens nodig heeft voor de juiste verhoudingen. Zelfbelang hangt juist af van anderen. Spinoza zelf was voor zijn vrienden een goede en heel sociale vriend.
2. Kun je kennis hebben als eigendom/bezit?
Ook hierin toont Spinoza zich een sociaal mens, want hij dringt er op aan kennis te delen met anderen, zodat die daar ook van kunnen genieten. Hijzelf deelde al zijn geschriften ook met zijn vrienden en nam hun commentaar er op ter harte.
3. De laatste vraag is of Spinoza een ontwikkeling heeft doorgemaakt tussen het schrijven van de KV en de Ethica.
Daar kunnen we een antwoord op geven als we straks bij het lezen van de Ethica dit boek naast de KV leggen.

November 2014

Gonny Pasman - Sakkers

SPINOZA KRING SOEST